

Людмила Глухова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Анотація

Представлене дослідження направлене на простеження процесу впровадження принципів мультилінгвізму у вищих навчальних закладах Європи. В першій частині статті визначаються такі поняття, як *глобалізація*, *інтернаціоналізація*, *мультилінгвізм* та *освітній менеджмент*. У практичній частині роботи досліджуються особливості впровадження мультилінгвізму в провідних університетах Європи, які було обрано згідно рейтингу, що його було складено системою The Times Higher Education. Фактичним матеріалом для дослідження стали інформаційні матеріали, які містяться на офіційних веб-сайтах обраних європейських університетів. Для досягнення мети роботи було використано декілька загальних наукових методів. При дослідженні особливостей впровадження принципів мультилінгвізму на практиці було враховано низку критеріїв, зокрема - принципи академічної мобільності для викладачів та студентів, принципи міжнародного співробітництва, можливості для вивчення іноземних мов, а також наявність дисциплін іноземною мовою у навчальних планах університетів. Ми дійшли висновку, що мультилінгвальний компонент успішно впроваджують всі ті вищі навчальні заклади Європи, які було обрано для представленої роботи.

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація, мультилінгвізм, освітній менеджмент.

Вступ

Загальновідомим є той факт, що у нашому сучасному суспільстві особи, котрі володіють іноземними мовами, мають значні переваги в усіх сферах життя: вони можуть подорожувати без жодних мовних бар'єрів, у них набагато більше шансів отримати добру престижну високооплачувану роботу.

Згідно даних, які надають сучасні дослідники, мультилінгвізм вважають доволі розповсюдженим феноменом: 75% населення світу володіє як мінімум двома мовами [5]. У

25% всіх країн світу державними є дві мови; у деяких країнах паралельно користуються навіть трьома або більше мовами [7].

Всі вищезгадані фактори впливають на систему вищої освіти, адже всі теоретичні та практичні навички, які студенти отримують у процесі навчання, повинні відповідати та задовольняти потреби, що пред'являють до знань та навичок, якими повинен володіти сучасний спеціаліст. Саме тому простеження процесу впровадження принципів мультилінгвальної освіти в сучасних

європейських вищих навчальних закладах (ВНЗ) є надзвичайно важливим.

Теорія

Роль вищої освіти у процесі розвитку людини та соціуму залишається безсумнівною. Віками вища освіта сприяла прогресові високорозвинених індустріальних країн, спроби структурувати та трансформувати систему вищої освіти таким чином, щоб вона відіграла роль у процесі розвитку держави, мали місце й у країнах, що розвиваються [3; с. 161].

Сьогодні ситуація залишається незмінною. Для окремої людини отримання вищої освіти є шляхом до успішної кар'єри та заможного життя; для суспільства в цілому – це засіб подолання викликів глобалізації, яка є характерною рисою нашого сучасного світу.

Поняття *глобалізація* репрезентує інтернаціональну систему, яка охоплює більшість сучасних суспільств. Цей процес сприяє кооперації та інтеграції культурних, політичних, ділових та інтелектуальних елементів всього світу. На сьогоднішній день володіння та вміння використовувати знання є життєво необхідним для особистого та суспільного розвитку. Більш того, наявність кваліфікованої та глобально спрямованої робочої сили є чи не найважливішим інгредієнтом конкурентоспроможності будь-якої організації. Суспільство, яке не підтримує середовище, що приваблює, підтримує та володіє творчою уявою, врешті-решт залишиться далеко позаду. Роль вищої освіти у такому вихованні є очевидною, тому що університети та коледжі вважаються «постачальниками» таких індивідуумів [14].

На відміну від глобалізації, яка концентрує увагу на світових умовах, що

впливають на сприйняття світу, мобільність, сутність комунікації та орієнтується на соціальну взаємодію, *інтернаціоналізація* приділяє увагу діям індивідуума, груп та соціальних інститутів, коли вони перетинають національні кордони в пошуках соціальної, економічної, політичної або культурної вигоди [2; с. 9-10].

У контексті вищої освіти Дж. Найт пояснює інтернаціоналізацію як процес перетворення транснаціональних елементів на мету, функцію або забезпечення вищої освіти [1]. Це означає, що ВНЗ, так би мовити, інтернаціоналізують та переглядають план своїх дій таким чином, щоб приваблювати іноземних студентів, поширювати свої програми крізь національні кордони, концентрувати увагу на інтернаціонально вигідних освітніх програмах, переглядати професійні ролі або реконструювати систему таким чином, щоб приваблювати та утримувати працівників [2; с. 10].

Іншими словами, інтернаціоналізація – це те, що роблять ВНЗ, у той час як глобалізація – це те, що з ними відбувається [2; с. 3].

Завдяки процесам глобалізації та інтернаціоналізації світ став більш об'єднаним. Ці зв'язки в основному економічні, але вони мають також політичний та культурний вплив на всі нації. Фактором, який їх об'єднує є знання іноземних мов. Саме тут питання мультилінгвізму набуває значимості.

Поняття *мультилінгвізм* є дуже важливим для сучасної Європи. Незважаючи на те, що воно доволі молоде, це поняття все більше й більше використовується у дискурсі вищої освіти; крім того, вже існує велика кількість робіт, присвячених поясненню його семантичної структури та особливостей.

Проаналізувавши велику кількість робіт цілого ряду дослідників [1], [5], [9], присвячених аналізу поняття «мультилінгвізм», можемо сказати, що це комплексний феномен, що не піддається простій інтерпретації. Він має подвійну інтерпретацію:

- 1) з одного боку, мультилінгвізм є здатністю певного суспільства або групи людей розмовляти більше, ніж однією мовою та використовувати цю здатність у повсякденному житті;
- 2) з іншого боку, термін «мультилінгвізм» застосовують для опису одночасного та мирного співіснування різних мовних суспільств на одній географічній або геополітичній території.

У нашій роботі враховуємо обидва визначення.

Варто зазначити, що знання іноземної мови сприяє тому, щоб люди, які проживають в європейських країнах, стали більш відкритими до сприйняття нових поглядів та культур, покращили свої знання мови та могли обирати для себе місце роботи або навчання в іншій європейській державі [6] [8].

Необхідно наголосити, що саме ця ідея є ключовою для організації під назвою European Universities' Network on Multilingualism (EUNoM), яку було започатковано для створення міцної ланки університетів, кожний з яких може або хоче вивчати шляхи координування мультидисциплінарного підходу до мультилінгвізму - як академічного, так і організаційного [10].

Ця організація запустила проект, в якому беруть участь двадцять європейських університетів та два дослідницьких центри, які бажають розвивати мультилінгвальні структури та бути залученими до процесу впровадження

принципів мультилінгвізму в Європі. Він також направлений на пошук шляхів модернізації підходів університетів до вивчення мов та культур [10].

Основною **метою** нашого дослідження є простеження процесу впровадження мультилінгвального компоненту до ВНЗ Європи. Для досягнення мети дослідження нами було поставлено декілька **завдань**, основою яких є основні цілі організації EUNoM [10]. Отже, завданнями нашої наукової розвідки є наступні:

- визначити наявність мультилінгвального компоненту у структурі навчальних планів університетів;
- виявити, як впроваджуються в університетах принципи мобільності та вивчення мов;
- проаналізувати ланку університетів-партнерів кожного ВНЗ, які було обрано для представленої роботи, та визначити наявність мультилінгвального компоненту у процесі міжнародного співробітництва.

Очевидно, що для впровадження мультилінгвального компоненту в навчальний процес, ВНЗ повинен мати відповідну організаційну структуру та висококваліфікованих менеджерів. Це є предметом вивчення *освітнього менеджменту*, який визначають як процес та система управління ВНЗ, направлений на забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ на внутрішньому та зовнішньому ринках освітніх послуг завдяки якості освітнього процесу, підготовці спеціалістів, високому рівню професійного знання, навичок та здібностей, та соціальному позиціонуванню [4; с. 65].

Беручи до уваги всі ідеї, які було виражено вище, можемо припустити, що мультилінгвальний компонент відіграє значну роль у забезпеченні конкурентоспроможності ВНЗ в основному на зовнішньому ринку (міжнародне співробітництво). Отже, володіння хоча б однією іноземною мовою є вкрай необхідним для менеджера університету та його команди. Саме тому можемо стверджувати, що мультилінгвальний компонент наявний не лише у навчальному плані ВНЗ. Вказаний факт підтверджує, що людина, яка хоче досягти успіху та все вище й вище підійматися кар'єрними сходами, повинна знати іноземні мови. Таким чином, впровадження мультилінгвального компоненту на рівні керівного органу університету також є вкрай важливим.

Методологія

Для досягнення поставленої мети нашого дослідження було використано декілька загальних наукових методів, а саме:

- 1) методи індукції та дедукції, за допомогою яких було проаналізовано загальні принципи впровадження мультилінгвального компоненту у сучасні ВНЗ Європи (метод індукції), а потім дійшли власних висновків з цього питання (метод дедукції);
- 2) методи аналізу та синтезу, які допомогли нам виявити специфічні елементи в моделі впровадження мультилінгвізму в обраних університетах та об'єднати їх в єдину систему;
- 3) порівняльний метод, який надав нам можливість ідентифікувати спільні та відмінні риси у способах впровадження

мультилінгвального компоненту у сучасних європейських ВНЗ;

- 4) описовий метод, який було застосовано у процесі опису отриманих результатів.

Дискусія та результати

Дослідження було виконане у декілька етапів.

На першому етапі було обрано десять провідних університетів Європи. Основою для вибору слугував рейтинг університетів світу (World University Rankings), що його було представлено системою The Times Higher Education. Варто зазначити, що рейтинг топ-університетів складається з урахуванням 13 індикаторів якості, які забезпечують докладне та збалансоване порівняння та користуються довірою студентів, викладачів, лідерів ВНЗ та уряд [13]. Список ВНЗ, на матеріалах яких базується наше дослідження, складається з наступних: *ETH-Zurich*, *École Polytechnique Fédérale de Lausanne (Switzerland)*; *Ludwig Maximilian University of Munich*, *Georg-August-Universität Göttingen (Germany)*; *Karolinska Institute*, *Lund University (Sweden)*; *University of Leuven (Belgium)*; *Leiden University*, *Utrecht University (the Netherlands)*; *École Normale Supérieure*, *Université Pierre et Marie Curie (France)*. Необхідно підкреслити, що цей список включає не тільки класичні університети, що спеціалізуються на широкому спектрі дисциплін, але й також на тих, які пропонують вивчення лише деяких дисциплін. Так, наприклад, *Karolinska Institute* є медичним ВНЗ, *ETH-Zurich*, *École Polytechnique Fédérale de Lausanne* – технічні ВНЗ, а *École Normale Supérieure* спеціалізується на викладанні та вивченні мистецтв. Однак ці ВНЗ також відповідають тим рисам, якими повинен володіти ВНЗ з мультилінгвальним

компонентом, і саме тому їх було обрано для проведення представлено дослідження.

На другому етапі нашого дослідження було виокремлено ключові критерії для простеження впровадження принципів мультилінгвізму – академічної мобільності для викладачів та студентів, міжнародного співробітництва, можливості для вивчення іноземних мов, а також наявність дисциплін іноземною мовою у навчальних планах університетів. Дослідження було проведене на матеріалах, які містяться на офіційних веб-сайтах вказаних ВНЗ.

На третьому етапі було проведене порівняння інформації, що міститься на офіційних веб-сайтах обраних ВНЗ, та отримані наступні результати:

Академічна мобільність є невід’ємним елементом всіх ВНЗ. Кожний з обраних ВНЗ пропонує цілу низку програм та обміну викладачами і студентами. Ludwig Maximilian University of Munich (Німеччина), наприклад, має 363 ВНЗ-партнери по всій Європі. Однак регіон міжнародного співробітництва не обмежений лише європейськими країнами. Обрані ВНЗ також співробітничать з ВНЗ Азії, Північної Америки, Південної Америки та іншими регіонами світу. Цей факт показує, що відбувається не тільки обмін академічним досвідом, але це також робить людину мультикультурною, освіченою в різних сферах життя та розширює її світогляд.

Більш того, в кожному ВНЗ існує таке поняття як *“visiting professor / scholar / researcher”* або *“guest teacher”*. Існування цієї посади передбачає викладання дисциплін різними іноземними мовами. Аналіз фактичного матеріалу показав, що кількість таких дисциплін досягає дванадцяти (University of Leuven). Якщо

розглянути посаду *“visiting professor”* з методологічної точки зору, можемо припустити, що людина, яка її займає, має вплив у ВНЗ на декількох рівнях. По-перше, студентам дуже корисно відвідувати дисципліни, що їх викладає іноземний спеціаліст - як з точки зору їх академічних здібностей, так і з точки зору практики іноземної мови (якщо лекція проводиться іноземною мовою). По-друге, відбувається обмін досвідом з викладацьким складом ВНЗ. Нарешті, наслідки такого обміну цілком та повністю відповідають основним вимогам Болонського процесу: «Болонський процес направлений на створення конвергенції, а це не є шляхом у напрямку «стандартизації» або «уніформізації» європейської системи вищої освіти. Підтримуються фундаментальні принципи автономності та різноманіття» [12; с. 3].

У процесі встановлення та налагодження зв’язків з університетами-партнерами, кожен ВНЗ намагається стати привабливішим та конкурентоспроможнішим на світовій арені, збільшити свої досягнення на всіх рівнях (в процесі викладання, дослідження, управління тощо). Цей фактор підтверджує прагнення ВНЗ до будівництва та підтримування міжнародних стосунків та можливостей.

У кожному з проаналізованих ВНЗ є **центр іноземних мов**. Кількість іноземних мов, які пропонують там для вивчення, варіюється від чотирьох (ETH-Zurich) до тринадцяти (University of Leuven). Список іноземних мов включає як мови країн Європи (італійська, німецька, французька, іспанська, українська, російська та ін.), так і мови інших регіонів світу (китайська, японська, арабська тощо). Крім того, кожен студент має шанс скласти іспит з іноземної мови та отримати міжнародний

сертифікат, де буде вказано рівень його знання іноземної мови. У цьому випадку мультилінгвізм впроваджений у якості *мети* навчання, тобто іноземну мову викладають та вивчають в її «чистому вигляді». Це допомагає студентам та викладачам покращити свої шанси на отримання досвіду міжнародного обміну, а також розширює географічні кордони для цього: чим більше мов знає людина, тим більше країн вона може відвідати.

Навчальні плани всіх ВНЗ, які було обрано для представленого дослідження, пропонують своїм студентам **спеціалізовані дисципліни мовою**, яка не є державною мовою країни, де розташований ВНЗ. ETH-Zurich (Швейцарія), наприклад, пропонує своїм студентам англійською мовою такі дисципліни як New Enterprises for Engineers, Microbiology тощо; навчальний план ВНЗ Maximilian University of Munich (Німеччина) містить на постійній основі дисципліни дванадцятьма іноземними мовами, включаючи не тільки англійську мову, але й іспанську, італійську, нідерландську, турецьку тощо. У цьому випадку іноземна мова є *засобом* навчання, тому що викладають та вивчають не мову в її «чистому вигляді», а дисципліну з її специфічною термінологією іноземною мовою. Вважається, що такі дисципліни (наприклад, англійською мовою) забезпечать студентів комунікаційними засобами, які є вкрай необхідними для їх навчання та майбутньої професії: навчання в іноземній інтернатурі, написання наукових статей англійською мовою, презентація робіт англійською мовою тощо.

Висновки

Результати дослідження, які було описано вище, доводять, що мультилінгвізм справді є феноменом, який розвивається, та невід'ємним компонентом сучасних ВНЗ Європи. Всі заходи, направлені на поширення мультилінгвізму в європейських ВНЗ, сприяють підготовці висококваліфікованого спеціаліста, котрий буде не лише професіоналом в обраній спеціальності, але й компетентним у використанні іноземної мови.

Отже, можна сказати, що мультилінгвальний компонент впроваджується в усіх європейських ВНЗ, які було обрано для представленого дослідження. Кожний ВНЗ має високорозвинену систему міжнародного співробітництва, що сприяє поширенню можливостей для мобільності студентів та викладачів, а також участі ВНЗ у міжнародних проектах. Крім того, кожний з обраних ВНЗ пропонує своїм студентам велику кількість дисциплін різними іноземними мовами та надає можливостей для вивчення іноземних мов (курси іноземних мов). Список університетів-партнерів тих ВНЗ, які було обрано для аналізу, не обмежений лише Європою, що збільшує кількість іноземних мов, які пропонуються для вивчення.

Таким чином, можна стверджувати, що принципи мультилінгвізму успішно впроваджують у ВНЗ Європи. Однак мультилінгвізм є багатостороннім феноменом, а тому потребує подальшого вивчення.

Бібліографічні посилання

- Knight J. Internationalization of higher education / J. Knight // J. Knight (Ed.) Quality of internationalization in higher education. – Paris: OECD, 1999. – P.13-18.
- Mitchell D.E., Nielsen S.Y. Internationalization and Globalization in Higher Education / D.E. Mitchell, S.Y. Nielsen // Globalization - Education and Management Agendas Ed. by Hector Cuadra-Montiel. – Rijeka: InTech, 2012. – P. 3-22.
- Moja T. Institutional Challenges and Implications for HEIs: Transformation, Mission and Challenge for the 21st Century / T. Moja // Higher Education in the World 3: New Challenges and Emerging Roles for Human and Social Development. – London: Palgrave Macmillan, 2008. – P. 161-169.
- Schul- und Bildungsmanagement: 100 Aktuelle Begriffe / O. Graumann, R.W. Keck, M. Pewsner, A. Rakhkochkine, A. Schirin. – Hildesheim: Universitätsverlag Hildesheim, 2004.
- Wright S. Language Networks in European Parliament: the Rise of English / S. Wright // The 15th Congress of Applied Linguistics. Multilingualism: Challenges and Opportunities. – Essen, 2008.
- Коржакова М.А. Мультилингвизм в образовательной политике Евросоюза / М.А. Коржакова // Образование и воспитание. – 2010. – № 9. – С. 72-75.
- Крючкова Т.Б. Языковая политика и реальность / Т.Б. Крючкова // Вопросы филологии. – 2010. – № 34. – С.30-34.
- Смирнова О.А. Европейский мультилингвизм / О.А. Смирнова // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 3. – С. 94-100.
- Смирнова Т.П. Основные тенденции развития европейской языковой политики и пути её реализации / Т.П. Смирнова // Политическая лингвистика. – 2012. – № 2. – С. 153-156.

Інтернет-посилання

- European Universities' Network on Multilingualism (EUNoM) // Available at: http://in3.uoc.edu/opencms_in3/opencms/webs/projectes/EUNOM/EN/
- Multilingualism and university in Europe today: a new phase in an old relationship / Speech by M.P. Bobic at the DG Interpretation-Universities Conference. – Brussels, 10 March 2006. – Available at: http://ec.europa.eu/dgs/scic/docs/conf_speech_bobic.pdf.
- The Bologna Declaration on the European space for higher education: an explanation // Available at: <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>
- THE World University Rankings // Available at: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/>
- Wood V.R. Globalization and Higher Education: Eight Common Perceptions From University Leaders // Available at: <http://www.anienetwork.org/content/globalization-and-higher-education-eight-common-perceptions-university-leaders>.